

Allmän studieplan för forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete

Ämnesbeskrivning

Forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete behandlar institutionella pedagogiska praktiker inom förskola, skola och högskola. Undervisning, lärande, omsorg och fostran är områdets centrala kunskapsobjekt, vilka ses som integrerade processer vars inbördes relationer är föremål för forskningsområdet. Dessa studier bedrivs med utgångspunkt i didaktiska frågor. Ämnet innefattar dessutom studier av förutsättningar för dessa kunskapsobjekt, exempelvis studier av undervisningsmiljöer, samt undervisnings-, fostrans- och lärandeuppdragets utformning. Frågor om pedagogers, elevers, barns och studenters upplevelser och förståelser av undervisning, lärande, fostran och omsorg samt dessa kunskapsobjekts förutsättningar är också väsentliga aspekter av forskningsområdet pedagogiskt arbete. Till detta tillkommer relaterad teori- och metodutveckling för studier av pedagogiska praktiker som väsentliga delar av forskarutbildningsämnet. Kännetecknande för ämnet är också dess praktikorienterade interdisciplinära ansats med fokus på undervisning och lärande i olika skolformer och ämnesområden. Ämnet utgör därmed lärarprofessionernas gemensamma kunskapsbas och dess forskning bidrar till såväl lärarutbildningens som lärarfortbildningens vetenskapliga grund.

Pedagogiskt arbete är ett etablerat forsknings- och forskarutbildningsämne som tillsammans med ämnena pedagogik (med olika inriktningar), didaktik (allmän- och ämnesdidaktik) och lärande ingår i forskningsämnesgruppen utbildningsvetenskap, som i sin tur utgör en del av det samhällsvetenskapliga forskningsämnesområdet. Till skillnad från pedagogik begränsas pedagogiskt arbete som forskarutbildningsämne vid Högskolan Dalarna till att endast behandla institutionella pedagogiska praktiker i skola, förskola och högskola, samtidigt som dessa studieobjekt kan beforskas från en ämnesövergripande och mångdisciplinär vetenskaplig grund som uppvisar en större bredd än ämnena som fokuserar mer specifika allmändidaktiska, ämnesdidaktiska eller pedagogiska forskningsinriktningar och ämneskonceptioner. Ämnet pedagogiskt arbete har därmed en delvis överlappande avgränsning gentemot dessa närliggande forsknings- och forskarutbildningsämnen. Ämnets disciplinära bredd med ett gemensamt fokus på lärarprofessionernas kunskapsbas innebär också att pedagogiskt arbete som forskarutbildningsämne sammanfaller med området för examenstillstånd.

Mål för utbildningen

Allmänna lärandemål

Målen med utbildningen i enlighet med Examensordningen, bilaga 2 Högskoleförordningen (1993:100), är följande:

Doktorsexamen

Kunskap och förståelse

För doktorsexamen ska doktoranden

visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet, och visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.

Färdighet och förmåga

För doktorsexamen ska doktoranden

- visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer,
- visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete,
- med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen,
- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt,
- visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, och
- visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För doktorsexamen ska doktoranden

- visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar, och
- visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.

Licentiatexamen

Kunskap och förståelse

För licentiatexamen ska doktoranden

- visa kunskap och förståelse inom forskningsområdet, inbegripet aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av detta samt fördjupad kunskap i vetenskaplig metodik i allmänhet och det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.

Färdighet och förmåga

För licentiatexamen ska doktoranden

- visa förmåga att kritiskt, självständigt och kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar, att planera och med adekvata metoder genomföra ett begränsat forskningsarbete och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen samt att utvärdera detta arbete,
- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt klart presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt, och
- visa sådan färdighet som fordras för att självständigt delta i forsknings- och utvecklingsarbete och för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För licentiatexamen ska doktoranden

- visa förmåga att göra forskningsetiska bedömningar i sin egen forskning,
- visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling.

Behörighet och urval

Utlysning av doktorandanställningar vid Högskolan Dalarna sker nationellt. Ansökan sker i konkurrens. Beslut om utlysning och anställning som doktorand samt om undantag av utlysning av lediga utbildningsplatser fattas av respektive prefekt.

För att bli antagen till forskarutbildning i pedagogiskt arbete krävs att den sökande uppfyller villkor för både grundläggande och särskild behörighet samt bedöms ha god förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen.

Grundläggande behörighet

Grundläggande behörighet att antas till forskarutbildning har den som har

1. avlagt en examen på avancerad nivå
2. fullgjort kursfordringar om minst 240 högskolepoäng, varav minst 60 högskolepoäng på avancerad nivå, eller
3. på något annat sätt inom eller utom landet förvärvat i huvudsak liknande kunskaper.

Särskild behörighet

Särskild behörighet att antas till utbildning på forskarnivå i pedagogiskt arbete har den som

1. skrivit ett självständigt arbete på avancerad nivå om minst 15 högskolepoäng,
2. har avlagt lärar- eller förskolläraryxamen,
3. har erfarenhet från minst två års pedagogisk yrkesverksamhet samt
4. besitter nödvändiga språkkunskaper i svenska och engelska i tal och skrift.

Behörighetsprövning görs av studierektor i samråd med ämnesansvarig.

Urval

Urval bland sökande som uppfyller behörighetskraven ska göras med hänsyn till deras förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen och baseras på följande bedömningsgrunder:

- tidigare studieresultat
- kvalitet i tidigare vetenskaplig produktion, inklusive självständigt arbete på avancerad nivå
- kvalitet i den till ansökan bifogade forskningsplanen eller motsvarande
- förmåga till muntlig och skriftlig kommunikation
- personlig lämplighet
- övriga meriter

För bedömning av de ansökningar som uppfyller behörighetskraven utses en eller flera bedömargrupper med relevant sakkunskap inom respektive utlysning. Vid behov anlitas externa bedömare. Bedömarnas skriftliga utlåtande utifrån ovanstående bedömningsgrunder ligger sedan till grund för vilka som kallas till intervju. Förslag till beslut om antagning till utbildningen bereds av studierektor i samråd med ämnesansvarig och aktuellt beredningsorgan. Beslut fattas i enlighet med Högskolan Dalarnas beslutsordning. Till beslutet bifogas alltid finansieringsplan för hela studietiden.

Enbart det förhållandet att en sökande bedöms kunna få tidigare utbildning eller yrkesverksamhet tillgodoräknad inom ramen för utbildningen får dock inte vid urval ge sökanden företräde framför andra sökande (HF 7 kap. 41 §).

Handledning

Till varje doktorand ska minst två handledare utses varav en utses till huvudhandledare som lägst ska vara behörig som docent. I normalfallet utses en biträdande handledare, men ytterligare en biträdande handledare kan utses om projektet kräver det. Biträdande handledare ska som lägst inneha doktorsexamen. Huvudhandledare har ett huvudansvar för handledningen, och ska stötta forskningsplanering och forskningsprocess. Den biträdande handledaren ska ha kompletterande kompetens. Tillsättning av huvudhandledare och biträdande handledare bereds av studierektor i samråd med företrädare för finansierande institution. Beslut om tillsättning av handledare fattas i samband med antagning eller senast i samband med studiestart i enlighet med högskolans beslutsordning.

Byte av handledare kan ske på doktorands eller handledares initiativ (se *Regler för utbildning på forskarnivå*). Byte av handledare bereds av studierektor och beslutas i enlighet med högskolans beslutsordning.

Samtliga handledare ska ha genomgått handledarutbildning. I de fall någon saknar sådan utbildning ska en plan för genomförande finnas. Minst en av handledarna ska ha en sådan utbildning vid doktorandens studiestart.

I normalfallet bör både huvudhandledare och biträdande handledare inneha anställning vid Högskolan Dalarna. I de undantagsfall huvudhandledaren inte är anställd vid Högskolan Dalarna måste minst en av de biträdande handledarna vara anställd vid lärosätet.

Huvudhandledaren ska ha god kunskap om lärarutbildningsområdets utbildnings- och forskningsverksamhet, samt om nationella och lokala regelverk som reglerar utbildning på forskarnivå.

Doktoranden garanteras handledningsresurs motsvarande minst 128 klocktimmar per år vid heltidsstudier.

Allmänt om utbildningens uppläggning

Forskarutbildning mot doktorsexamen i pedagogiskt arbete omfattar 240 hp, varav 75 hp utgörs av forskarutbildningskurser. Av dessa 75 hp utgörs 45 hp av obligatoriska kurser och 30 hp av valbara kurser. 165 hp utgörs av ett självständigt forskningsprojekt som redovisas i form av en avhandling.

En licentiatexamen omfattar 120 hp, varav 45 hp utgörs av forskarutbildningskurser. Av dessa 45 hp utgörs 30 hp av obligatoriska kurser, medan 15 hp är valbara. 75 hp utgörs av ett självständigt forskningsprojekt som redovisas i form av en uppsats.

Doktorandens avhandlings- respektive uppsatsarbete kvalitetsgranskas i samband med följande obligatoriska avstämningsseminarier:

Planeringsseminarium. Disputerad granskare (intern eller extern) utses av studierektor på förslag av handledare och doktorand i samråd. Seminariet hålls när motsvarande 10 % av avhandlings- respektive licentiatprojektet tillryggalagts.

Mittseminarium. Två disputerade granskare (en extern och en intern) utses av studierektor på förslag av handledare och doktorand i samråd. Seminariet hålls när motsvarande 50 % av avhandlings- respektive licentiatprojektet tillryggalagts. I de fall doktoranden tidigare avlagt licentiatexamen och fortsätter forskarutbildningen mot doktorsexamen ersätts mittseminarium av ett planeringsseminarium.

Slutseminarium. För doktorsavhandling utses två seniora granskare (en extern och en intern) av studierektor på förslag av handledare och doktorand i samråd. För licentiatuppsats utses två disputerade granskare av studierektor på förslag av handledare och doktorand i samråd. Seminariet hålls när motsvarande 90 % av avhandlings- respektive licentiatprojektet tillryggalagts.

Efter varje avstämningsseminarium samlas intern granskare, handledare och doktorand enskilt för att sammanfatta de huvudsakliga synpunkter och förslag som framkommit och ange riktning för det fortsatta arbetet. Eventuella förändringar i doktorandens projektplan förs in i den individuella studieplanen inför den årliga uppföljningen.

En person får vara anställd som doktorand under sammanlagt högst åtta år. Utbildningstiden får förlängas om särskilda skäl föreligger (sjukskrivning, tjänstgöring inom totalförsvaret, förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer samt föräldraledighet). Doktoranden får delta i undervisning och annan institutionstjänstgöring i en omfattning av maximalt 20 % av den totala studietiden och kompenseras med motsvarande förlängning av studietiden.

Individuell studieplan

För varje doktorand ska upprättas en individuell studieplan som ska innehålla högskolans och doktorandens åtaganden och en tidsplan. Den individuella studieplanen författas på en särskild blankett gemensamt av doktoranden och huvudhandledaren, varefter den fastställs i enlighet med högskolans beslutsordning senast tre månader efter studiestart.

Den individuella studieplanen ska vid fastställande innehålla (se även *Anvisning för individuell studieplan (ISP) på forskarnivå*):

1. namn på huvudhandledare och biträdande handledare
2. specificering av handledningens organisering, innefattandes antal timmar som doktoranden har till förfogande för handledning, samt hur dessa timmar är fördelade mellan huvudhandledare och biträdande handledare,
3. preliminär titel på avhandlingen (eller licentiatuppsatsen), beskrivning av planerat vetenskapligt projekt, samt tidsplan för doktorandens forskarutbildning
4. redogörelse för forskningsetiska beaktanden inklusive ev etikprövning
5. plan över obligatoriska forskarutbildningskurser som ska ingå samt en förteckning av med godkänt betyg avlagda forskarutbildningskurser,
6. aktivitetsgrad i forskarutbildningen
7. redogörelse för omfattningen av institutionstjänstgöring/annan tjänst
8. beskrivning av övrig vetenskaplig aktivitet såsom deltagande i seminarier, konferenser och forskningsvistelser vid andra lärosäten

Den individuella studieplanen ska regelbundet följas av doktoranden och dennes handledare samt ändras i den utsträckning som behövs. Studierektor för forskarutbildningen är ansvarig för att uppföljning sker minst en gång per år och att reviderad och underskriven ISP diarieförs.

Väsentliga avvikelser från individuell studieplan kan medföra att doktoranden avskiljs från tillgången till högskolans resurser i enlighet med Högskoleförordningen (1993:10. 6 kap., 30§). Om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen, ska rektor besluta om doktoranden inte längre ska ha rätt till handledning och andra resurser för utbildningen. Innan ett sådant beslut fattas ska doktoranden och dennes handledare ges möjlighet att yttra sig. Prövningen ska göras på grundval av deras redogörelser och annan utredning som är tillgänglig. Vid bedömningen ska det vägas in om högskolan har fullgjort sina egna åtaganden enligt den individuella studieplanen. Beslutet ska vara skriftligt och motiverat. Beredningsansvaret åligger respektive prefekt. Rutiner för hur väsentliga avvikelser ska hanteras beskrivs i *Handläggningsordning för indragning av handledning och andra resurser för doktorand*.

Kurser

Forskarutbildningens obligatoriska kurser läses vid det egna lärosätet, medan valbara kurser kan läsas vid det egna eller andra lärosäten. De valbara kurserna ska bidra till att doktoranden tillägnar sig fördjupade teoretiska och metodologiska kunskaper av relevans för det egna avhandlings-/uppsatsprojektet. Valbara kurser väljs i samråd med handledare. Kurser som läses vid andra lärosäten och kurser på lägre nivå än forskarnivå som läses vid Högskolan Dalarna ska tillgodoräknas. Kurser som ingår i doktorandens utbildning specificeras i den individuella studieplanen.

Den obligatoriska kursdelen om 45 hp för en doktorsexamen i pedagogiskt arbete består av följande kurser:

Introduktion till forskning i pedagogiskt arbete 5 hp

Vetenskapsteori och forskningsetik 7,5 hp

Intellektuella utmaningar – att formulera och undersöka ett problem 5 hp

Vetenskapliga metoder för forskning i pedagogiskt arbete 10 hp

Forskning och pedagogisk praktik – teoretiska perspektiv 7,5 hp

Forskningskommunikation för samhällsutveckling 4 hp

Akademiskt skrivande och talande på engelska 6 hp

Den obligatoriska kursdelen om 30 hp för en licentiatexamen i pedagogiskt arbete består av följande kurser:

Introduktion till forskning i pedagogiskt arbete 5 hp

Vetenskapsteori och forskningsetik 7,5 hp

Vetenskapliga metoder för forskning i pedagogiskt arbete 10 hp

Forskning och pedagogisk praktik – teoretiska perspektiv 7,5 hp

Avhandling/licentiatuppsats

De forskningsprojekt som bedrivs inom ramen för forskarutbildningen i pedagogiskt arbete ska vara självständiga arbeten där doktoranden på egen hand, med stöd av handledare, utformar och genomför sitt projekt. Det är möjligt att skriva avhandlingen/uppsatsen i form av en monografi eller i form av en sammanläggningsavhandling/-uppsats. Vid sammanläggningsavhandling krävs i normalfallet för doktorsexamen fyra granskade vetenskapliga publikationer (varav minst två är accepterade för publicering genom gängse peer-reviewförfarande) samt en sammanbindande del, en "kappa". För licentiatexamen krävs i normalfallet minst två granskade vetenskapliga publikationer (varav minst en är accepterad för publicering genom gängse peer-review-förfarande) samt en sammanbindande del, en "kappa". Doktoranden ska vara förstaförfattare på minst tre och ensamförfattare på minst en av de ingående publikationerna i en doktorsavhandling. För licentiatuppsats gäller minst en publikation som förstaförfattare och en som ensamförfattare. I det fall doktorsavhandlingen/licentiatuppsatsen innehåller delpublikationer som är samförfattade ska det i kappan tydligt redovisas vad som är doktorandens eget bidrag och vad som är andra författares bidrag. Högst en systematisk översikt kan ingå och inkluderas som ett delarbete i sammanläggningsavhandling/-uppsats förutsatt att den ligger till grund för doktorandens projekt.

Samtliga vetenskapliga delarbeten i sammanläggningsavhandling/-uppsats liksom kappan ska ha seminariebehandlats fortlöpande under forskarutbildningen. Minst två delarbeten inom en sammanläggningsavhandling, respektive ett delarbete inom en sammanläggningsuppsats, bör också ha presenterats på vetenskapliga konferenser nationellt och internationellt.

Doktorsavhandlingen/licentiatuppsatsen i pedagogiskt arbete ska skrivas på svenska eller engelska. Doktorsavhandling/licentiatuppsats som skrivs på engelska ska innehålla en sammanfattning på svenska, och avhandling/licentiatuppsats som skrivs på svenska ska innehålla sammanfattning på engelska. Sammanfattningen ska vara så utförlig att en läsare utan kunskaper på området ska få en klar uppfattning om avhandlingens/licentiatuppsatsens syfte och huvudsakliga innehåll, de vetenskapliga metoder och de teoretiska verktyg som

använts samt de resultat och kunskapsbidrag som uppnåtts. Hänvisningar ska göras till doktorsavhandlingens/licentiatuppsatsens olika kapitel/delarbeten.

Avhandlingsarbetet utgör en central grund för examinationen av den forskarstuderandes måluppfyllelse. Inför beslut om disputation/licentiatseminarium ska avhandlingsarbetet därför granskas med avseende på omfång och kvalitet utifrån vad som kan förväntas efter fyra/två års forskarstudier. När huvudhandledaren bedömer att avhandlings-/uppsatsarbetet är väsentligen klart och att doktoranden i övrigt uppfyller examensmålen, lämnar doktoranden och huvudhandledare gemensamt in *Anmälan om disputation/licentiatseminarium* med förslag på ordförande, opponent och betygsnämnsledamöter samt förslag på datum för disputation/licentiatseminarium. Anmälan bereds av studierektor inför beslut av FUN.

Innan FUN fattar slutgiltigt beslut om datum för disputation/licentiatseminarium och avhandlingen/licentiatuppsatsen släpps fram till tryck ska den förhandsgranskas av betygsnämnden. Betygsnämndens utlåtande avgränsas i detta läge till att antingen rekommendera att avhandlingen/licentiatuppsatsen i dess föreliggande version släpps fram till examination enligt gällande tidsplan eller avråda från detta. Doktorsavhandlingen/licentiatuppsatsen försvaras sedan muntligt vid en offentlig disputation/licentiatseminarium med opponent och betygsnämnd enligt nedanstående riktlinjer.

Examensbenämning

Utbildningen leder till *filosofie doktorsexamen i pedagogiskt arbete* respektive *filosofie licentiatexamen i pedagogiskt arbete*.

Examenskrav

Inför disputation såväl som licentiatseminarium utses en senior extern opponent, som bör vara väl förankrad i ämnet pedagogiskt arbete i allmänhet och avhandlingen/licentiatuppsatsens specifika inriktning i synnerhet, och en betygsnämnd bestående av tre seniora ledamöter, varav minst en i ämnet pedagogiskt arbete. Två av ledamöterna i betygsnämnden ska vara externa, dvs. ej ha anställning vid Högskolan Dalarna, och en ska vara intern, dvs. inneha en anställning vid lärosätet. Bägge könen bör vara representerade i betygsnämnd. En senior reserv för betygsnämnden utses vilken ersätter en av betygsnämndledamöterna i det fall någon skulle få förhinder. Disputationsakten liksom licentiatseminariet leds av en ordförande som ska vara en från handledarna och doktoranden oberoende person.

Doktorsavhandlingen/licentiatuppsatsen bedöms som *underkänd* eller *godkänd*. För examen krävs dels att doktoranden uppfyller de obligatoriska och valbara kurskrav som ingår i forskarutbildningen med *godkänt* betyg, dels att doktorsavhandlingen eller licentiatuppsatsen samt försvaret av densamma erhåller godkännande.

Huvudhandledaren föreslår sammansättning av opponent, betygsnämnd, ersättare till betygsnämnd och ordförande till studierektor som bereder ärendet inför beslut. Beslut om disputation inklusive sammansättning av opponent, betygsnämnd, ersättare till betygsnämnd och ordförande fattas av Forskarutbildningsnämnden senast sex veckor före datum för disputation/licentiatseminarium. Utfall av förhandsgranskning och dokumenterad

jävsbedömning ska bifogas anmälan till Forskarutbildningsnämnden. Spikning får ske först efter att beslut har fattats av Forskarutbildningsnämnden.